

Lydia Fris en Luna Gloudemans

‘Ik hoop politieke verbeelding in mensen wakker te maken’ Interview met Hannah van Binsbergen

Fotograaf: Sanja Marušić

*Hannah van Binsbergen (1993) studeerde Filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Op haar drieëntwintigste debuteerde ze met de poëziebundel *Kwaad gesternte*, die met de VSB Poëzieprijs werd bekroond. Van Binsbergen was de eerste debutant die deze prestigieuze prijs ontving. Ook kreeg ze de Herman de Coninckprijs voor het beste debuut. In 2017 maakte ze het hoorspel *Nika* over het leven van de Russische dichteres *Nika Toerbina*. Als vervolg hierop publiceerde Van Binsbergen *Mijn leven is een schetsblad met daarin werk van haarzelf en vertalingen van Nika Toerbina's gedichten*. In 2020 verscheen haar eerste roman: *Harpie*, over een ongelukkige vrouw die in contact staat met de duivel. Van Binsbergens recentste werk is *Kokanje*, een dichtbundel die in 2022 verscheen. In een gezellig café in Amsterdam praatten we over visioenen, marxisme en de eisen voor een betere toekomst.*

Als jonge debutant won je vanwege je ‘krachtige eigen stem’ met *Kwaad gesternte* de VSB Poëzieprijs, die niet gauw aan een debuutbundel wordt toegewezen. Op welke manier heeft dit invloed gehad op jou, je carrière en je schrijfspraktijk?

De prijs betekende allereerst een enorme financiële steun; het geldbedrag nam veel druk weg. Ik studeerde nog toen ik de prijs won, had nooit geld en ik was gewend om te overleven. Nu kon ik voor het eerst op vakantie zonder dat ik halverwege vrienden om geld moest vragen. Ook kon ik het rustiger aan doen met bijbanen, waardoor ik ook de tijd had om na te denken over wat arbeid eigenlijk met je doet. Ik ging van een situatie waarin ik een totale *nobody* was naar een bepaald establishment. Meer mensen wisten wie ik was. Voor mijn carrière was het een mijlpaal: ik had altijd nog die prijs om op terug te vallen. Na het winnen van die prijs ben ik snel iets heel anders gaan doen: ik ben proza gaan schrijven. Die afwisseling vind ik heel fijn en probeer ik ook actief te bezigen; ik wil niet vanwege het succes van mijn debuutbundel alleen nog maar dit procedé herhalen. Voor veel kunstenaars lijkt dit een valkuil.

Ik heb lang gedacht dat dichter zijn niet echt een baan is. Dan dacht ik: maar wat wordt mijn werk naast het schrijven? Dit veranderde wel sinds ik de VSB-prijs won. Eerder focuste ik

me nog erg op mijn studie Filosofie; de wetenschap ingaan leek me altijd een optie. Maar ik beseftte dat dit als ‘moeten’ begon te voelen en ik eigenlijk liever over poëzie wilde nadenken. Ik sta mezelf nu toe om echt als dichter naar teksten te kijken, en daar uit te halen wat ik interessant vind. Wel werk ik heel conceptueel en gebruik ik filosofie nog regelmatig in mijn schrijfp praktijk.

Op welke manier beïnvloedt je studie Filosofie je schrijven en werk?

Ik geef nu een schrijfworkshop bij Perdu,¹ daarin denken we veel en helder na over wat woorden doen en wat er precies beweerd wordt in een zin. Dit is iets wat ik ook bij Filosofie heb geoefend en wat nu goed van pas komt. Maar met veel van de dingen waarin ik me verdiept heb, houd ik me niet meer bezig. Ik heb me ongelooflijk lang beziggehouden met Heidegger en postmodernisme, maar nu denk ik: waarom?

Je vertelde net dat je poëzie en proza schrijven graag afwisselt, maar is er toch iets wat je het liefst doet?

Ik denk toch dat ik meer een dichter ben. Poëzie heeft een magische kwaliteit die proza mist, en ook lees ik veel meer poëzie dan proza. Tijdens het schrijven van mijn debuutroman *Harpie* werd ik wel heel blij van de meer gestructureerde manier waarop je kunt werken aan proza. In poëzie zit iets ongrijpbaars, waardoor het soms lukt en soms ook niet. Je bent overgeleverd aan het lot. Dat is een gegeven van het schrijven van poëzie dat, in mijn praktijk, frustrerend is. Over het schrijven van proza heb ik meer controle, maar over het eindproduct ben ik dan minder tevreden, omdat ik het dan zo heb doordacht. Dichten ervaar ik als het vertalen van visioenen waar ik bij kan, maar anderen niet. Dit kan heel bevredigend zijn, maar het heeft niet zoveel met mijzelf te maken.

Om die reden herken ik me ook niet in het juryrapport van de VSB Poëzieprijs waarin mijn ‘krachtige eigen stem’ werd geprezen. Het is helemaal niet mijn stem. Ik herken me in wat de Amerikaanse dichter Jack Spicer zei over ‘de dichter als medium’. Hij had het idee dat er ruimtewezens waren die hem berichten stuurden die hij moest vertalen. Dat idee van een visioen dat je moet uitleggen of vertalen, is ook in mijn poëzie heel belangrijk.

Werk je dan aan proza, in tegenstelling tot poëzie, meer planmatig?

Volgens mijn uitgever ben ik juist een van de minst planmatige schrijvers. Ik werk heel conceptueel, en plan alleen de globale ontwikkeling. Met proza ben ik meer didactisch bezig, dan ben ik iets aan het overbrengen op de lezer. Dit spreekt me hierin heel erg aan. Ik moet bijvoorbeeld denken aan Ursula K. Le Guin, een auteur die ik recent heb gelezen. Zij was in haar werk bezig met politieke thema’s; ze werkte bijvoorbeeld het idee uit van een anarchistische samenleving. Al schrijvende zoiets kunnen ontdekken is iets wat ik heel

¹ Perdu is een Amsterdamse organisatie die een podium biedt voor poëzie en experiment, en in het bezit is van een gespecialiseerde poëzieboekhandel en een kleine uitgeverij. Daarnaast verzorgt Perdu workshops in creatief schrijven.

interessant vind. Het heeft iets didactisch: je neemt mensen mee in een wereld en laat zien dat er ook andere mogelijke werelden zijn.

Dat lijkt ook op wat Hanna Bervoets doet in *Fuzzie* of *Efter* waarin iets abnormaals is toegevoegd aan de wereld zoals we die kennen.

Ja, zeker. Zij is een van de eerste populaire Nederlandse auteurs van onze generatie die zich in haar werk bezighoudt met speculatieve fictie. Ik vind haar een zeer inspirerende schrijver.

Julie behoren tot dezelfde schrijversgeneratie. Hoe zou jij de literatuur van jouw Nederlandse generatiegenoten kenmerken en hoe verhoud je je hier zelf toe?

Lachend: Oh, de generatievraag. Ik vind het eigenlijk wel een ingewikkelde. In *Kwaad gesternte* heb ik het een aantal keer over mijn generatie, maar ik voel me op dit moment meer verbonden met hen dan toen ik de bundel schreef. Tot het jaar 2015, dit was het jaar van de Maagdenhuisbezetting, vond ik mijn leeftijdsgenoten apolitiek overkomen. Ik zag bij hen weinig bewustzijn van hun positie in de samenleving en de manieren waarop wij ons kunnen inzetten, en eisen kunnen stellen, om de toekomst te beïnvloeden. Dat vervreemde me vaak.

In *Kwaad gesternte* verheerlijk ik heel erg een buitenstaanderspositie. Dat vind ik nu wel ongemakkelijk, daar ben ik een beetje overheen gegroeid. Als je je generatie politiek wil mobiliseren, moet je ook niet je eenzaamheid blijven benadrukken. Ik heb het idee dat er nu veel meer een politieke eenheid van onze generatie uitgaat, die dingen niet meer pikt. Wij hebben het economisch minder goed dan onze ouders, en daar wordt nu wel aandacht voor gevraagd. Dat geeft me hoop.

Wat kenmerkt volgens jou je schrijverschap?

Daar kun je natuurlijk op verschillende manieren naar kijken. Ik heb een vreemde houding ten aanzien van mezelf, denk ik. Je hebt toch een extern perspectief nodig om je eigen kenmerken te kunnen vaststellen. Ik weet denk ik wel wat mijn schrijfpraktijk kenmerkt. Deels is dat: het de wereld intrekken van een visioen uit een andere wereld. Dat kun je politiek opvatten: het idee dat er een andere wereld mogelijk is. Poëzie is er ook om je fantasie een andere kant op te sturen en daarmee is in mijn werk de verbeelding belangrijk, en het radicale potentieel van de verbeelding. Ik hoop dit in mensen wakker te maken, zodat ze op den duur ook bepaalde dromen krijgen en aan de hand daarvan gaan nadenken en eisen gaan stellen.

Is schrijven voor jou een manier om je kritisch te uiten jegens de wereld?

Niet per se. Het gaat me meer om de verandering, het idee van een andere mogelijkheid naar het heden te halen. Ik kan verandering nú waarmaken. Dat is voor mij het magische van poëzie: je kunt het oproepen en ineens is het er. Er zijn auteurs die een kritische houding hebben ten opzichte van het heden – dat doe ik zelf ook wel een beetje in *Kwaad gesternte*, maar wat mij het meest interesseert in poëzie is toch de ‘taal van het paradijs’. Voor mij is dat waar het echt om draait.

Maar is dat niet heel anders in *Harpie*? Het lijkt alsof daar eerder kritiek wordt geuit op de economische structuren van onze samenleving, dan dat er een paradijselijk alternatief wordt geschetst.

Ja, *Harpie* gaat heel erg over de strijd uit de huidige omstandigheden. Het gaat over een gebrek aan alternatieve opties. Het klopt dat het boek is geschreven vanuit de ‘taal van de hel’. Maar de rol van Satan is om Harpie naar een bepaalde weg uit haar situatie te leiden. Ik spreek niet vanuit de taal van het paradijs, maar uiteindelijk is het paradijs wel wat er voor mij op het spel staat.

Mensen vragen me weleens of ik bezig ben met een vervolg op *Harpie*. Dat ben ik in een bepaalde zin wel. Aan het einde van *Harpie* is besloten dat strijd noodzakelijk is. Het boek dat daarna kwam, *Kokanje*, gaat over het paradijselijke (of eerder 'Luilekkerland' als het meer aardse alternatief daarvan). Daartussen zou eigenlijk nog een boek moet komen dat over de strijd zelf gaat.

Je werk reflecteert veelvuldig op economische structuren die werkzaam zijn in de maatschappij. Wat zou je daarover in het algemeen willen zeggen?

Ik ben een socialist. Wat ik moeilijk vind aan het socialisme, en de geschiedenis ervan, is hoe het vaak tot onvrijheid heeft geleid. In deze tijd wordt het woord 'vrijheid' heel erg door rechtse partijen gekaapt en als 'rechts thema' neergezet. Ik vind het noodzakelijk dat links de taal van de vrijheid terug claimt en zich inzet voor meer inspraak en vrijheden. Er is zoveel wat ik zou kunnen zeggen over politiek, maar dit vind ik echt heel belangrijk.

Als ik dit betrek op poëzie: aan de ene kant wil ik heel graag poëzie schrijven, maar ik ben ook socialist en ben voor de emancipatie van iedereen. Ik vind het hartverscheurend om een mooie dichtbundel te schrijven terwijl ik weet dat het kopen en lezen van poëzie is voorbehouden aan een bepaalde elite. Ik denk veel na over hoe ik dat zou kunnen veranderen, zodat meer mensen van poëzie kunnen genieten. Het is niet dat iedereen van poëzie moet houden, maar ik denk dat te weinig mensen de kans krijgen echt te onderzoeken of ze iets met poëzie hebben. Mensen die op hun achttiende beginnen met werken, hebben niet eens de tijd zich daarbuiten nog te ontwikkelen. Als je studeert speelt *Bildung* een grote rol, maar voor veel mensen is dit ideaal niet eens beschikbaar. Dit houdt me als dichter heel erg bezig. Ik ga het niet kunnen oplossen, maar ik kan wel experimenteren om een bredere groep mensen te betrekken bij poëzie.

Heb je al een idee hoe je dat zou aanpakken?

Laatst bedacht ik iets concreets. Ik zou graag workshops willen geven over poëzie aan kinderen met een taalachterstand, hen spelenderwijs kennis laten maken met poëzie en zich zelfverzekerder laten voelen in de Nederlandse taal. Misschien worden zij de poëzielezers van de toekomst.

Ik heb het idee dat men in Nederland er al snel van uitgaat dat mensen niet op poëzie zitten te wachten. Deze gedachte herken ik zelf ook wel. Het is misschien deels waar, maar mensen kunnen je ook verrassen. Er kan dus wat meer geëxperimenteerd worden.

Waar komt je interesse voor economische structuren vandaan?

Ik was zes of zeven jaar toen de film *Titanic* uitkwam, en ik in die film zag hoe de verschillende sociale klassen functioneerden. De hoge klasse was heel saai, maar had het wel goed voor elkaar. In de derde klasse waren de mensen blij en dansten ze veel, maar ze werden toen het erop aankwam niet gered. Zij zouden verdrinken. Toen ik dat zag, dacht ik: dit kan niet. Hier begon de geschiedenis van mijn marxisme. Ik kwam er ook al vroeg mee in aanraking doordat mijn vader zich bezighield met het marxisme.

Hoe zie je de verhouding tussen economie en literatuur?

Literatuur is onderdeel van de markt. Het is een handelsproduct, en in de markt worden er keuzes gemaakt met betrekking tot winstmaximalisatie. Voormalig politicus Halbe Zijlstra heeft ons opgezadeld met het idee dat kunstenaarschap moet worden verantwoord, omdat er mensen zijn die denken dat je maar wat aan het knutselen bent. Je moet als kunstenaar natuurlijk

ook wel nadenken over je publiek en wie dat wel en niet is. Maak je ook geen illusies: financiële mogelijkheden zijn voor kunstenaars enorm beperkt.

Ik schrijf niet voor de markt, maar wel in de markt. Dat heeft ook geen zin; er zijn lucratievere manieren om geld te verdienen. Maar, ik zie schrijven niet louter idealistisch, ik doe het in een systeem van vraag en aanbod. In Nederland hebben we, ondanks Zijlstra, nog geluk omdat er ook keuzes worden gemaakt op basis van wat mensen los van geld waardevol vinden. De uitgeverwereld hier vindt poëzie bijvoorbeeld belangrijk. Dat moeten we koesteren.

Ben je bezig jezelf en je werk op een bepaalde manier neer te zetten in de media?

Ik heb pas een jaar een smartphone en sinds kort Instagram. Die app vind ik best wel leuk. Ik debuteerde natuurlijk heel jong en was bezig mezelf neer te zetten als een serieuze schrijver. Ik vind het heel prettig om via Instagram eigenaarschap te hebben over hoe ik mezelf presenteer. Daar was ik eerst best vies van. Ik dacht: ik ben gewoon dichter en schrijf wat ik wil. Maar het is best verstandig om controle te nemen over hoe mensen je zien, al gaat het me wel meer om mijn boeken dan om mij als persoon. Instagram kan ervoor zorgen dat de lezer beter de overstap kan maken van de auteur naar het boek. Ik gebruik de app dan ook strategisch, om er veel over mijn werk op te plaatsen. Ook plaats ik weleens foto's van mezelf, omdat mensen dat leuk vinden om te zien. Die nabijheid is best wel vet. Ik denk dan bijvoorbeeld: past deze foto van mezelf bij dit boek? Daaraan toets ik dan de foto.

Zie je schrijven als een sociale of solistische activiteit?

Toen ik op mijn negentiende gedichten publiceerde in tijdschrift *Samplekanon*, leerde ik de redacteurs goed kennen, en dacht ik echt: wow. Zij hebben mij enorm geïnspireerd en waren erg belangrijk. Ik voelde dat ik ergens deel van uitmaakte. Mensen zeggen vaak dat de 'poëzieschrijverswereld' gezelliger is dan de 'prozaschrijverswereld', en dat denk ik ook. Het komt waarschijnlijk doordat je vanaf het begin als dichter veel meer in contact staat met andere dichters, omdat je samen optreedt en elkaar tegenkomt op open avonden en talentenjachten. Je gaat wat drinken en belandt samen op een hotelkamer, of wat dan ook. Dat schept wel saamhorigheid. Dichters gunnen elkaar bovendien veel meer. We lezen elkaars manuscripten en voorzien elkaar graag van feedback. Dat is heel fijn. Eigenlijk vorm je een gemeenschap met elkaar. Het schrijven zelf doe je alleen, maar die sociale kant is echt een feest. Ik ben ook niet bang dat ze ideeën stelen, dichters zijn heel vrijgevig. Als ik iets terugzie van mijn eigen werk in een stuk van iemand anders, vind ik dat een eer.

Kun je iets vertellen over je laatst verschenen werk?

In juni 2022 verscheen mijn bundel *Kokanje*, een naam voor Luilekkerland. Het verhaal is een soort reisverslag naar dat Luilekkerland. Die reis is niet helemaal fysiek; het gaat ook om een reis in je denken en je verhouding tot de wereld en anderen. Vreugde is een heel belangrijk thema. Veel mensen om mij heen hadden het tijdens de coronapandemie zwaar, en konden niet meer genieten van de mooie dingen in het leven. Zelf kon ik dat wel. Met mijn bundel wil ik mensen dat geluk teruggeven, en hun vertellen hoe ze daar kunnen komen. In de bundel groeit het gevoel van gemeenschappelijkheid. Hopelijk wil de lezer bij die groep mensen gaan horen. Het gaat over feesten, samen zijn en losbandigheid; het gaat over het vieren dat we weer vrij zijn.